

Beauceron, Rottweiler en Dobermann. Oorsprong en achtergrond van hun gedrag.

Elian Hattinga van 't Sant

Ze hebben ongeveer hetzelfde formaat en vaak dezelfde kleur (*black & tan*), zodat ze op het eerste gezicht misschien familie lijken: de Rottweiler, de Dobermann en de - in Nederland vrij onbekende - Beauceron. Alle drie worden ze door de FCI tot de werkhondenrassen gerekend. Dat betekent dat deze honden geschikt worden bevonden voor de 'africhting' en dat je aan IPO - examens (Internationale Ordnungs Prüfung) mee kunt doen. Toch kunnen deze rassen in het geheel niet over een kam geschoren worden.

Schoonheidswedstrijden

Hoewel de Beauceron oftewel de Berger de Beauce in het begin van de 20^e eeuw wel eens als politiehond gebruikt werd, is die functie toch wat verrassend als je naar zijn achtergrond kijkt. Het succes van de door de Engelsen elite bedachte schoonheidswedstrijden voor honden had aan het einde van de 19^e eeuw ook in Frankrijk ertoe geleid dat men de nationale 'rassen' met andere ogen ging bekijken. Probleem was dat honden tot die tijd vooral geselecteerd waren op functioneel gedrag en niet zozeer op uiterlijk. Honden die bekend stonden als 'herdershonden' konden daarom uiterlijk totaal van elkaar verschillen. Dat maakte het lastig om ze op een schoonheidswedstrijd met elkaar te vergelijken.

In 1896 kwam daarom een commissie bijeen met als doel hierin wat knopen door te hakken. Ze stelde een eenvoudige rasstandaard op en besloot daarbij de herdershonden met een korte vacht Berger de Beauce te noemen en die met een lange vacht Berger de Brie (Briard).

Graanschuur

De keuze van de namen wekt wat verwondering. De Beauce is de streek tussen de Seine en de Loire. Traditioneel is deze streek al vanaf de Middeleeuwen de graanschuur van Frankrijk: het was (en is) een streek met overwegend graanvelden waar amper een schaap te vinden was. Men moet dan ook niet argeloos denken dat de Beauceron een herderhond uit de Beauce is. Er is geen enkele relatie tussen de rasnaam en de plaats van herkomst. De naam is zuiver arbitrair om aan te geven dat het om een kortharige herderhond gaat. En aangezien in de bewust gefokte nesten aanvankelijk zowel langharige als kortharige honden voorkwamen, kon een ouderpaar dus zowel Beaucerons als Briards voortbrengen. Het naamkaartje werd er pas achteraf opgeplakt.

'Wolfsklauw'

Kenmerkend – en dus ook opgenomen in de rasstandaard – waren de dubbele hubertusklauwen aan de achterpoot die de honden hadden, waardoor men tegenwoordig in een oogopslag kan zien met een Beauceron te maken te hebben. De andere – onjuist geachte - Nederlandse naam voor Hubertusklaauw, wolfsklauw, suggereert ten onrechte dat het om een oeroud ras gaat met een nauwe verwantschap met de wolf. Wolven hebben echter geen wolfsklauwen: de grote teen aan de achterpoot is in de loop van de evolutie bij hen volledig verdwenen, net als bij de doorsnee hond. De terugkeer van deze vijfde teen bij sommige – vaak Franse – hondenrassen is volgens Park (2008) geen genetische afwijking maar een omkering van het evolutionaire proces, die nauw samenhangt met het LMBR1 gen en

waarvan het hoe en waarom nog niet goed begrepen wordt. Het was echter een handig selectiemiddel bij het creëren van de Beauceron als ras.

Programma

Toch stond uiterlijk niet voorop bij de commissie. Hoofddoel leek het creëren van een mooie en qua gedrag perfecte Franse herdershond te zijn, waar de natie trots op kon zijn. Er werd een heel programma bedacht om dit te verwezenlijken. Er werden wedstrijden georganiseerd om het werk van de herdershonden te beoordelen. Herders werden aangemoedigd om de honden die het beste werkten én het meest aan de rasstandaard voldeden in te schrijven in het stamboek. Voor honden die jarenlang goed werk lieten zien, werd water in de wijn gedaan. Landbouwcoöperaties werden aangemoedigd een commissie te benoemen die schaapskuddes ging inspecteren. De honden van herders die goed verzorgde en goed functionerende kuddes hadden, kregen vervolgens ook weer extra streepje voor.

Stal

Nu werden herdershonden in het verleden op verschillende wijze ingezet. Daarbij waren de geografische, ecologische en sociaal-economische omstandigheden steeds bepalend voor de wijze waarop dit gebeurde. In de berggebieden waar grote roofdieren, zoals beren en wolven, voorkwamen, had men bijvoorbeeld robuuste honden, zoals de Pyrenese Berghond, nodig die zomers de kuddes op de bergweides beschermden. In streken waar geen grote roofdieren voorkwamen en schapen gewoon zelfstandig losliepen – zoals in Engeland – had men honden zoals de Border Collie nodig die de schapen op grote afstand van her en der verzamelden en naar de herder terugdreven.

Beaucerons werden vooral ingezet in gebieden waar de grond niet al te vruchtbaar was en boeren de mest voor hun akkers hard nodig hadden. De schapen werden in de omgeving van de kleinschalige boerderijen afwisselend geweid in weides tussen de akkers en de tuinen, in de berm, op nabijgelegen onontgonnen velden, op akkers met groenbemesting of – na de oogst – op velden waar blad was achtergebleven. Iedere avond keerden de schapen terug naar de stal, zodat de mest daar verzameld kon worden.

Grens

Het werk dat de Beauceron samen met de herder moest vervullen, was het hoeden van de schapen bij het weiden overdag en het 's avonds helpen terugbrengen naar de stal. Daarbij moest de hond zorgen dat de schapen niet terecht kwamen tussen gewassen die bestemd waren voor de menselijke consumptie.

Beaucerons zijn dan ook van origine een soort 'lijntrekkers'. Ze zorgden ervoor dat de schapen niet voorbij een natuurlijke lijn in het landschap gingen of over de grenzen van een bepaald stuk land. Ze patrouilleerden rustig langs de kudde en zorgden er tamelijk zelfstandig voor dat de schapen niet over de denkbeeldige 'grens' heengingen. Van groot belang daarbij was dat ze de schapen niet of nauwelijks stress of angst bezorgden. Wanneer schapen bang zijn voor een hond gaan ze namelijk rennen. En dat was nou juist niet de bedoeling. Ze zouden dan immers veel te gemakkelijk ergens belanden waar ze vooral niet mochten komen.

Jongens

Hoewel ze dus redelijk zelfstandig opereerden, moesten de honden zich ook tamelijk gemakkelijk laten commanderen en niet over-beschermend zijn. De herder die met de kudde

meeliep was namelijk vaak een jongen van rond de twaalf jaar, de zoon des huizes of een jongen uit het dorp dat door de boer voor een geringe prijs werd ingehuurd. Een kind dus, met relatief weinig overwicht.

Men wilde dus gehoorzame, goedaardige honden die kalm en zelfverzekerd waren, een gelijkmatig temperament hadden, en die in een rustig, gestaag tempo liepen. En die vooral niet renden, jaagden of beten! Agressief optreden, naar schapen of naar mensen was echt uit den boze. Wel mochten de honden best een beetje terughoudend ten opzichte van onbekende mensen zijn. Ze moesten tenslotte hun werk doen en zich niet met iedere willekeurige voorbijganger bezighouden. Bij het selecteren van goede Beaucerons werd daar dus op gelet.

Veedrijvershonden

Iets dergelijks moet ook voor de oorspronkelijke Rottweilers hebben gegolden. De Rottweiler ontleent zijn naam aan de veedrijvershonden uit de omgeving van de Zuid-Duitse stad Rottweil. Rottweil was traditioneel een stad waar veel vee werd verhandeld en over langere afstanden werd aangevoerd. Deze honden werden vanouds ingezet bij veetransporten waarbij vooral koeien naar de stad gedreven worden voor de slacht ten behoeve van de leerlooierij en de - vooral in de 19^e eeuw - toenemende vleesconsumptie. De honden werden daarom ook wel slagershonden genoemd. Ook van deze honden werd verwacht dat ze de koeien op de weg en uit de tuinen van de burgers hielden. Weliswaar waren daarvoor robuustere honden met wat meer overtuigingskracht voor nodig, maar kalmte en gelijkmatigheid in tempo en gedrag waren evenzeer vereist. Agressie naar mensen was bij deze honden die het vee ook dwars door dorpen en de stad moesten drijven evenzeer ongewenst.

Spoorwegen

In de loop van de 19^e eeuw ontstond er echter gaandeweg steeds minder behoefte aan dergelijke veedrijvershonden. Door de aanleg van spoorwegen werd het economisch aantrekkelijk om de koeien per trein te vervoeren. Dat was goedkoper en gemakkelijker, maar ook rendabeler omdat de dieren onderweg geen vet kwijtraakten. De meeste veedrijvershonden verdwenen door deze gedwongen werkloosheid van het toneel of werden hooguit nog als trekhond of boerderijhond gebruikt. In 1905 was er in de stad Rottweil volgens de overlevering nog maar één echte 'slagershond' te vinden.

Politiehond

Opnieuw waren het echter de schoonheidswedstrijden en de nationale trots die de Rottweiler voor compleet uitsterven behoedden. De Rottweiler werd met een speciaal fokprogramma min of meer gereconstrueerd, waarbij ook aandacht bleef voor de oorspronkelijke werkeigenschappen. Maar waar er voor de Beauceron in de praktijk volop werk was - en bleef! - waardoor deze tot ver in de 20ste eeuw als schapenhoeder werd gebruikt, gold iets dergelijks niet voor de Rottweiler. Temeer doordat het drijven van vee over langere afstanden door de overheid aan banden gelegd werd. Daardoor sloeg men met de Rottweiler noodgedwongen een andere weg in. Min of meer bij toeval werd ontdekt dat de Rottweiler erg geschikt was voor politiewerk. Hierdoor werd hij in 1910 door de Duitse Politiehondenvereniging naast de Duitse Herder, de Dobermann en de Airdale Terrier uitgeroepen tot officieel politiehondenras.

Schutzhund

Dat de Dobermann deze eer ook te beurt was gevallen, wekt weinig verwondering. Dit ras werd rond 1860 als *Schutzhund* ter verdediging van zijn eigenaar gefokt door de man aan wie hij zijn naam ontleend: Friedrich Louis Dobermann (1834-1894). Dobermann was gerechtsdienaar in het Duitse stadje Apolda en fungeerde daar als deurwaarder, hondenvanger, belastingininner en nachtwacht. Volgens de overlevering kreeg hij daarbij zo vaak te maken met agressie van zijn stadsgenoten dat hij besloot zelf een verdedigingshond te fokken. Welke honden hij daarvoor met elkaar kruiste, blijft in nevelen gehuld, want Friedrich Dobermann legde daarover niets vast. Uit het DNA onderzoek van Parker (2004, 2012) blijkt echter dat de Dobermann zijn directe voorvaders deelt met de (Riesen)schnautzer, de Duitse Herder en de poedel. In een latere, wel gedocumenteerde fase na de dood van Friedrich Dobermann werd ook wat Manchester Terriër en de Greyhound ingekruist. Iets waaraan de Dobermann wellicht zijn kleur en gestroomlijnde uiterlijk te danken heeft.

Agressie naar vreemden

Daarmee staat hij genetisch mijlenver af van de Rottweiler, die nauw verwant is aan de St. Bernard en de Berner Sennenhond. Dat is niet zo verbazingwekkend gezien de geografische ligging van de stad Rottweil. Maar waar de Berner Sennenhond blijkens een onderzoek van Duffy en collega's (2008) naar agressie bij meer dan dertig hondenrassen ver onder het gemiddelde scoort wat betreft agressie naar vreemden, scoort de Rottweiler - evenals de Dobermann en de poedel - daar ver boven.

Het is aannemelijk dat zijn status als politiehond daarvoor mede verantwoordelijk is. Een politiehond moest immers bereid zijn om zijn tanden in een mens te zetten. Daar werd op geselecteerd. Uit onderzoek, zoals dat van Duffy maar ook uit dat van Van der Borg & Graat (2009) blijkt steeds weer dat selectie op gebied van (non)agressie effect heeft. Zo toonden nakomelingen van Rottweilers die goed door de MAG-test waren gekomen aanzienlijk minder vaak agressie naar vreemden (7,2%) dan nakomelingen van ouderdieren die niet door de MAG-test waren gekomen of deze niet hadden afgelegd (16%). Evenzo zijn Beaucerons ondanks hun FCI predicaat vaak maar moeilijk te verleiden tot het bijten in een pakwerkersmouw: ze zijn immers decennia lang geselecteerd om juist niet te bijten.

Verantwoordelijkheid

Aan de andere kant was (en is) het ook zeker niet zo dat politiehondenwerk bijtgrage honden creëert. Het 'manwerk' waarbij de hond een verdachte in de arm of kuit moest bijten, maakte oorspronkelijk maar een heel klein onderdeel uit van de opleiding tot politiehond én de dagelijkse praktijk. Bovendien waren de politiehondentrainers zich terdege bewust van hun verantwoordelijkheid ten aanzien van de burgerij. Kolonel Dommaget, die begin 1900 een boek vol schreef over de training van onder andere politiehonden, wijst er nadrukkelijk op dat het niet de bedoeling is dat willekeurige passanten, vrouwen of kinderen - en ook vermeende dieven! - in een onbewaakt ogenblik door de honden worden toegetakeld. Aan 'valse' honden had men geen behoefte: aan evenwichtige, rustige, gehoorzame, zelfverzekerde honden wel.

Hondensport

Twee andere ontwikkelingen lijken evenzeer een rol gespeeld te hebben. Na 1930 werd 'pakwerk' een hondensport. Hierdoor werd de training losgekoppeld van de dagelijkse praktijk waarin de hond zijn werk moest doen. Een hond kon dus excelleren op het trainingsveld, maar het was niet meer altijd bekend of hij dat in de dagelijkse praktijk ook zou doen. Bovendien stond de training niet meer per definitie in dienst van het dagelijkse werk: er

kwam er een competitief element bij dat een doel op zich kon worden. De hond die de meest spectaculaire prestatie neerzette – die het felste was, de snelste was, het beste vastbeet en het langste volhield – was in de ogen van de toeschouwer vaak al snel de beste hond en dus ook de meest populaire hond.

Slechterik

Hun Duitse afkomst deed bovendien het imago van de Rottweiler – evenals dat van de Dobermann – na de Tweede Wereldoorlog bepaald geen goed. Politiehonden werden door de Nazi's in de concentratiekampen ingezet voor de bewaking. Daarbij werden ze ook regelmatig aangezet tot allerlei gruwelijkheden. In de film- en tv industrie van na de oorlog figureerden de Rottweiler en vooral de Dobermann dan ook vrijwel steevast als 'slechterik'. Het waren vrijwel zonder uitzondering afschrikwekkende, agressieve, gevaarlijke, verscheurende honden waar de helden van het verhaal maar ternauwernood levend aan konden ontsnappen. De gecoupeerde oren van Dobermann gaven hem bovendien een uiterst alert en afschrikwekkend uiterlijk.

R.A.D.

Helaas maakte dit de Rottweiler en de Dobermann (en zelfs de Beauceron, die ook vaak gecoupeerde oren had) wereldwijd populair bij lieden die graag indruk maakten met zo'n stoere, afschrikwekkende hond. En uiteraard waren er ook fokkers die graag aan de vraag voldeden. Met allerlei negatieve gevolgen waar tot op heden de goeden nog onder lijden. In Nederland kwam de Rottweiler zelfs – al dan niet terecht - in de top vijf van meest agressieve hondenrassen te staan.

Daarom is het toch te betreuren dat met het intrekken van de R.A.D. (Regeling Agressieve Dieren) in 2008 het gedrag van rassen die bekend staan om een bovengemiddeld aantal bijtincidenten niet langer systematisch in kaart wordt gebracht. Er valt immers bewezen winst te behalen door 'functioneel' te selecteren op non-agressie. Na het verschijnen van het onderzoek van Duffy werd door menig Rottweiler-eigenaar gejubeld dat het allemaal wel meeviel met de Rottweiler: er waren met Teckels nog veel meer bijtincidenten. Het is maar de vraag of zulke vreugde terecht is. De impact van een aanval van een hond met het formaat van de hier beschreven rassen is nu eenmaal vele malen groter.

Literatuur:

Van der Borg, J.A.M. & Graat E.A.M. (2009). Effect of behavioral testing on the prevalence of fear and aggression in the dutch Rottweiler population. *Journal of Veterinary Behavior*, 4, 73-74.

Duffy, D.L., Hsu, Y & Serpell, J.A. (2008). Breed differences in canine aggression. *Applied Animal Behaviour Science* 114, 441-460

Park, K. et al. (2008). Canine Polydactyl Mutations With Heterogeneous Origin in the Conserved Intronic Sequence of LMBR1. *Genetics Society of America*.
<http://www.genetics.org/content/179/4/2163.full.pdf>

Parker, Heidi G. et al. (2004). Genetic Structure of the Purebred Domestic Dog. *Science* 304, 1160-1164.

Parker, Heidi G. (2012). Analyses of modern dog breeds. *Mammalian Genome* 23, 19-27.

Beauceron

Rottweilers

Dobermans

